

KULTTUURIMANIFESTI

Kokoomuksen Kulttuurivaltuuskunta

(hyväksytty Kokoomuksen puoluevaltuuston julkilausumana 17.5.2008)

Tämä on kulttuuripoliittinen manifesti, jossa halutaan kiinnittää huomiota muutamiin keskeisiin kulttuuripoliittisiin kysymyksiin. Manifesti sopii jokaisen kulttuurivaikuttajan käteen. Se on yksi työkalu rikkaan ja monipuolisen suomalaisen kulttuurin edistämiseksi.

Sivistyksen ja kulttuurin voima

”Kokoomuksen tavoitteena on kansallisen perinnön, Suomen kielten ja kulttuurien vaaliminen ja tukeminen, koko kansan osaamis- ja sivistystasosta huolehtiminen sekä työn ja yrittäjyyden edistäminen. Kokoomus on tulevaisuuspuolue, joka haluaa käyttää tieteen, taiteen ja teknologian mahdollisuuksia maamme kehittämiseksi.

Arvostamme ja tavoittelemme sydämen sivistystä ja tiedollista sivistystä. Sivistys on arvo itsessään. Sydämen sivistykseen kuuluu taito erottaa olennainen epäolennaisesta, elämänviisaus sekä kyky asettua toisen ihmisen asemaan. Tiedon ja sivistyksen vaaliminen sekä uuden tiedon etsiminen ovat Kokoomukselle keskeisiä arvoja. Ihmisen oma eettinen pohdinta on sivistyksen perusta.

Suomalaisuuden perintö on vaalimisen ja kehittämisen arvoinen sekä perusta uuden perinteen syntymiselle. Ihmiselle ja yhteiskunnalle on keskeistä tuntee juurensa ja arvonsa. Vahva kulttuurinen pääoma toimii inspiraatioiden lähteenä. Parhaimmillaan jokainen voi kokea kulttuurin ja luovuuden yhteyden elämässään. Rikas, monipuolinen ja omaleimainen taide ja kulttuurielämä vahvistavat ja kehittävät koko yhteiskuntaa.” (Kokoomuksen periaateohjelma)

Kulttuuri on avain vapauteen ja luovuuteen

Kulttuuri kuuluu kaikille. Poliitikkojen on poistettava esteitä kulttuurin ja kansalaisten kohtaamisen väliltä. Tämä edellyttää toimia etenkin heikommassa asemassa olevien suomalaisten kulttuurikokemusten hyväksi. Kaikilla lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus etsiä ja kehittää omia vahvuuksiaan. Lasten on saatava tehdä löytöretkiä kulttuurin maailmaan ja halukkaiden on voitava perheen taloudellisesta asemasta ja asuinpaikasta huolimatta kehittyä ja saada parasta mahdollista ohjausta ja opetusta valitsemallaan taiteen tiellä.

Luovuutta ei saa kahlita, vaan on ennakkoluulottomasti annettava luovuudelle mahdollisuuksia mahdollisimman paikoissa. Luovuuden etsintä vaatii riskien ottamista ja pettymyksiä, suuria voittoja ei synny ilman umpikujia ja takaiskuja. Luovuuden käyttö kaikilla elämän aloilla on ehtymätön mahdollisuus. Taiteella on arvo itsessään, eikä sitä voida mitata vain talouden kriteerein. Siellä missä taiteilijoille suodaan vapaus ja inspiraation mahdollisuus, siellä syntyy oivalluksia kauneudesta, rumuudesta, ihmisyydestä ja yhteiskunnasta.

Esteettisyys on kaikessa moniulotteisuudessaan ja subjektiivisuudessaan osittain unohdettu voimavara. Katsojan silmissä kaunis ja turvallinen ympäristö lähtee arjen kokemuksista, siitä päivittäisestä polusta jolla kuljemme. Kohtaammeko sen varrella hyvää vai pahaa, vapautta vai rajoituksia, luovuutta vai kahlitsemista? Uskallammeko luoda inspiroivia ympäristöjä, joihin halutessamme voisimme oikeasti juurtua ja tulla osaksi niiden tarinaa?

Kulttuurilla on laaja yhteiskunnallinen merkitys

Suomea ja suomalaisuutta ei ole olemassa ilman kulttuuria. Kulttuuri tiedostetaan yhä laajemmin yhtenä kestäväen kehityksen neljästä peruspilarista, jotka tukevat ja kannattelevat yhteiskunnan kaikkea toimintaa. Kulttuuri ei ole keskuudessamme muusta elämästä erillinen sektorinsa, vaan se vaikuttaa myös välillisesti ja on osa kaikkea inhimillistä toimintaa.

Kulttuurin sektorirajat ylittävää merkitystä korostava ja laajaan kulttuurin käsitteeseen perustuva ajattelutapa on osoittautunut useiden eurooppalaisten alueiden ja kaupunkien menestyksen perustaksi. Suomen kilpailukykyä vahvistaminen edellyttää kykyä nivoa toisiinsa taloudelliset, sosiaaliset, ympäristö- ja kulttuurikysymykset. Kaiken perustana on kuitenkin sivistys, pyrkimys jatkuvaan itsensä kehittämiseen ja henkiseen kasvuun.

Innovaatiotoiminnan ja luovan yrittäjyyden kehittämistyössä keskeisiä painopistealueita ovat luovuuden edellytysten vahvistaminen sekä luovuspotentiaalin tunnistaminen ja hyödyntäminen. Luovuspotentiaalia löytyy tuoreiden tutkimusten mukaan erityisesti sektorirajat ylittävistä uusista yhdistelmistä ja tilanteista, joissa kulttuuritoimijoiden ja muiden alojen toimijoiden välillä on aitoa ja ennakkoluulotonta vuorovaikutusta. On myös mahdollistettava mielenkiintoisten kulttuurillisten toimintaympäristöjen synty.

Kulttuuritoimijoiden leikkauspisteessä syntyy talouden kannalta merkittäviä innovaatioita ja ideoita.

Kulttuurin ja taiteiden merkitys ihmisten terveydelle ja hyvinvoinnille on suuri. Se vaikuttaa niin sairauksia ja sosiaalisia ongelmia ehkäisevässä, hyvinvoinnin ylläpitämisessä kuin hoitotyössäkin. Yhteiskunnallisesti tähän sisältyy huomattavia, vielä hyödyntämättömiä mahdollisuuksia. Kulttuurin terveyttä edistävää toimintaa voidaan kehittää muun muassa koulutusta, tutkimusta ja yhteistyötä lisäämällä. Myös tässä avoin, sektorirajat ylittävä vuorovaikutus ja kommunikaatio ovat avainasemassa.

Kulttuurin kokeminen ja sen tekemiseen osallistuminen ovat osa hyvinvointia ja elämänlaatua, kuten elinympäristömme viihtyisyyskin, johon kulttuuri vaikuttaa niin kaupunki-, kunta- ja ympäristösuunnittelun kuin toiminnallisen kehittämisen kautta. Viihtyisyys, hyvinvointi ja elämänlaatu puolestaan lisäävät alueellista houkuttelevuutta ja ovat siten yhä tärkeämpiä kilpailutekijöitä suomalaisille kunnille.

Kuntien kulttuurityö on perusta

Kuntien tekemä ja tukema kulttuurityö, taidekasvatus sekä kuntien omat ja niiden tukemat taidelaitokset muodostavat vankan perustan suomalaiselle kulttuurille ja luovuudelle sekä suomalaisten viihtyisälle ja vireälle elinympäristölle. Näiden perustusten tulee olla kunnossa kaikissa kunnissa. Taiteen ja kulttuurin on oltava kaikkien kansalaisten helposti saavutettavissa. Näiden tavoitteiden toteuttaminen edellyttää riittäviä resursseja kunnissa tehtävälle perustyölle sekä kulttuurin strategisten ulottuvuuksien ottamista huomioon kuntien suunnittelutyössä. Kulttuuriin investoiminen maksaa itsensä moninkertaisesti takaisin.

Koulujen taito- ja taideaineiden opetuksen turvaamisen ja kehittämisen sekä hyödyntämisen myös muussa opetuksessa tulee olla kouluissa vallitseva strateginen tahtotila.

Perusopetuksessa koko ikäluokan on saatava kokemus taiteesta ja itse tekemisestä, kirjallisuudesta ja kirjoittamisesta. Opetuksen tulee olla pitkäjänteistä ja sen tulee vahvistaa niin lapsen omaa kulttuurista perintöä kuin ammentaa rikkaasta suomalaisesta kulttuurista ja vahvistaa kasvavien ikäluokkien yhteenkuuluvuutta kulttuurin positiivisten keinojen avulla. Parhaiten valmiuksia oppilaille voivat tarjota pätevät taito- ja taideaineiden sekä äidinkielen opettajat. Taito- ja

taideaineiden opetus tulee turvata myös yläluokilla (7–9lk.) sekä toisen asteen oppilaitoksissa. Tämän lisäksi vapaaehtoisen iltapäivä- ja kerhotoiminnan avulla voidaan tuoda kulttuuriharrastukset kaikkien koululaisten ulottuville. Tämä edistää tasa-arvoisuutta sekä kulttuurin kosketusta ja osallisuutta kaikille. Taito- ja taideaineiden sekä kulttuurikasvatuksen tulee olla tärkeällä sijalla jo varhaiskasvatuksessa, päivähoitossa ja esikouluissa. Yhteistyö taitelijoiden ja kulttuurilaitosten kanssa on oltava luonteva osa koko kasvatus- ja koulutuspolkua.

Kouluissa tapahtuvan taidekasvatuksen lisäksi tarvitaan koko Suomen kattava taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten verkko. Näissä oppilaitoksissa tapahtuvaan opetukseen tulee olla riittävästi oppilaspaikkoja. Oppilasmaksujen tulee olla niin matalia, että opetus on aidosti kaikkien lasten ulottuvilla. Erityisesti on tuettava taloudellisesti ja sosiaalisesti heikommassa asemassa olevia lapsia ja nuoria sekä maahanmuuttajia hakeutumaan taiteen perusopetuksen piiriin. Taideaineiden opiskelu vahvistaa yhteiskunnallista osallisuutta sekä tukee luovuutta ja sosiaalisten siteiden solmimista.

Koko maan kattava kirjastoverkosto on suomalaisen sivistyksen kivijalka. Kirjastoverkkoa tulee kehittää siten, että se mahdollisimman hyvin tavoittaa kaikki suomalaiset asuinpaikkaan tai ikään katsomatta. Kirjastoilla tulee olla resursseja kehittää toimintansa sähköisten aineistojen ja digitaalisten materiaalien suhteen. Samaan aikaa aineistomäärärahoja on oltava riittävästi monipuolisen ja ajanmukaisen aineiston takaamiseksi. Kielivähemmistöjen tarpeet on huomioitava nykyistä paremmin.

Kulttuurin nauttimisen lisäksi tulevaisuudessa voisi olla tilausta itse tehtävälle kulttuurille kaikissa ikäryhmissä. Esimerkiksi teatterin tekeminen, kuorossa laulaminen ja öljyvärimaalauskursseille osallistuminen ovat keinoja lisätä väestön henkistä vireyttä ja nostaa elämänlaatua pienellä panostuksella. Tällaisen toiminnan tulee olla etenkin ikäihmisten ulottuvilla. Kansalaisten itse tekemää, osallistuvaa kulttuuria voidaan tehdä myös yhteistyössä olemassa olevien taidelaitosten ja oppilaitosten kanssa. Kuntien tulisi nykyistä tehokkaammin tarjota tilojaan tällaisen toiminnan käyttöön. Kuntien tilat ovat kuntalaisten omia tiloja. Näitä tiloja ei saa jättää käyttämättä, vaan esimerkiksi koulurakennusten iltakäyttöön on luotava joustavat toimintamallit.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat alueet, kiinteistöt ja maisemat on voitava säilyttää ja kunnostaa tuleville sukupolville. Kansalaisilla on oikeus historiallisesti monikerroksiseen, elävään kotiseutuun. Tämä on otettava nykyistä paremmin huomioon kaupunkisuunnittelussa ja kaikessa kaavoituksessa.

Kaikessa julkisessa avustustoiminnassa on parannettava läpinäkyvyyttä, ennakoitavuutta sekä avustusperusteiden selkeyttä. Kansalaisjärjestöjen ja avointen oppilaitosten työtä on tuettava. Valtion taholta tulevat teatteri-, orkesteri- ja museolain mukaiset henkilötyövuosiin perustuvat valtionosuuksien nostot eivät saa johtaa näiden taidelaitosten kunnilta saatavien avustusten pienenemiseen. Valtionosuuksien nostot on nähtävä mahdollisuutena parantaa saavutettavuutta ja kehittää sisältöä sekä toiminnan laatua. Valtionosuusjärjestelmällä on mahdollistettu alueellisesti kattava taidelaitosten verkosto, joka on arvokas kansallinen voimavara.

Taiteilijoiden asiat vaativat räätälöimistä

Valtaosalla taiteilijoista ei ole vakituisia kuukausiansioita, vaan heidän tulonsa riippuvat pitkälti siitä, kuinka paljon heidän luomistyönsä tuloksia ostetaan, esitetään ja käytetään. Taiteilijoiden epätyypillinen työmarkkina-asema aiheuttaa käytäntöjen epäselvyyttä sekä viranomais- että taiteilijapuolella. Turvaverkko, joka muille kansalaisille suodaan, on taiteilijoiden puolella kovin reikäinen, koska sosiaaliturvajärjestelmämme ja verotus eivät tunnista taiteilijatulon erityispiirteitä.

Sosiaaliturvan osalta taiteilijat ovat usein väliinputoajia. Työttömyysturvan harkinnanvaraisuuden vuoksi taiteilijat joutuvat usein turvautumaan toimeentulotukeen ja pahimmassa tapauksessa jäävät molempien tukimuotojen ulkopuolelle. Sairaus-, äitiys-, ja vanhempainrahassa apurahoja ei oteta huomioon tuloiksi. Toisaalta taiteilijaa kohdellaan yrittäjänä työterveys-, tapaturma ja asumistuen osalta.

Sosiaaliturvan ulkopuolelle putoaminen ei koske vain tutkijoita ja eri alojen taiteilijoita, jotka työskentelevät apuraha- tai projektirahoituksella, vaan myös muita kulttuurialan pätkä- ja silpputyöläisiä, kuten freelance-toimittajia, valokuvaajia, kääntäjiä ym. Jäädessään vaille työttömyysturvaa näiden alojen työntekijä voi pahimmassa tapauksessa jäädä vaille toimeentulotukea eli perustuslain vastaisesti kokonaan ilman toimeentuloa.

Osa taiteilijoista jää kokonaan ansioeläketurvan ulkopuolelle, koska YEL-tulo jää niin pieneksi, ettei taiteilijan ole tarvinnut ottaa pakollista YEL-vakuutusta. Usein vapaaehtoinen YEL taas jää ottamatta taloudellisten syiden vuoksi. YEL-työtulossa hinnoitellaan työpanos, johon eläketurvan taso ja vakuutusmaksut perustuvat ja joka ei ole sidoksissa todellisiin työtuloihin. Eläkemaksujen tulee näkyä kertymässä mieluiten täysimääräisenä.

Nykyinen verolainsäädäntö ei taiteilijoiden tilannetta helpota. Joinakin vuosina tuloja ei ole juuri lainkaan, toisinaan teosten myynnistä saadut tulot hupenevat puoleen verotuksen myötä. Teosmyynnin takia taiteilijoita kohdellaan yrittäjinä, vaikka myyntitulot olisivat vain muutama sata euroa vuodessa. Taiteellinen työ on pitkäjänteistä, eikä taiteellisen työn pilkkominen kalenterivuositain verotuksessa vastaa todellisuutta.

Taiteilijoiden asioiden edistämiseksi ja apurahansaajien sosiaaliturvan uudistamiseksi on vireillä useita lainsäädäntöhankkeita. Tieteen ja taiteen tekijöiden työttömyysturvaa on tarkoitus parantaa lainsäädäntöä täsmentämällä. Näitä hankkeita ja niiden vaikutuksia on seurattava. Sosiaaliturva- ja verojärjestelmää on kehitettävä määrätietoisesti taiteilijoiden asemaa parantavaan ja taiteen tekemistä edistävään suuntaan.

Kulttuuri tallentuu ja välittyy digitaalisesti

Teknologian kehitys vaikuttaa kulttuurin alueella sekä tuotantoon että jakeluun ja saatavuuteen vastaanottajille. Kaiken perustana on inhimillinen luovuus. Sisällön laatu ratkaisee tekijöiden työn arvon kulloinkin käytössä olevasta tekniikasta riippumatta. Sähköinen digitaalitekniikka on avannut mahdollisuuden koko ihmiskunnalle saada kulttuurituotteet käyttöön välittömästi. Viestinnän avulla tulee mahdollisuus jatkuvaan vuorovaikutukseen.

Digitaalisten aineistojen saatavuuden lisääntyminen edistää Suomessa alueellista tasa-arvoa sekä poistaa esteitä kansalaisten ja kulttuurin väliltä. Kulttuurin tallentaminen on kuitenkin pitkäkestoinen projekti, joka on alkuvaiheessa ja keskeneräinen.

Eri tavoin tallennettu kulttuuriperintö tarjoaa oivan mahdollisuuden tutustua Suomen ja maailman kulttuurihistoriaan. Elokuva-, televisio- ja radioarkistojen yhdistäminen Kansalliseksi audiovisuaaliseksi arkistoksi vuonna 2008 on merkittävä yritys hyödyntää digitalisoitumista.

Kulttuurihistorialliset museot ja taidemuseot tuovat esiin ihmisen luovuuden eri aikoina. Olennaista on, että kulttuuriperintö on mahdollisimman laajasti ja elävästi kaikkien kansalaisten saatavilla. Myös tällä osa-alueella moderni teknologia auttaa suuresti niin arkisto- ja museotyössä toimivia

kuin yleisöä. Kulttuuriperinnön digitalisointia on määrätietoisesti edistettävä. Tästä syystä uudet tarpeet tulee huomioida erilaisten arkistojen määrärahoissa ja huolehtia varojen jakautumisesta oikeudenmukaisesti eri arkistojen kesken. Ylipäättään muistiorganisaatiot; museot ja arkistot ovat uudenlaisten ja kasvavien haasteiden ja toisaalta myös suurten mahdollisuuksien edessä.

Digitaalisesti tuotetut ja välitetyt sisällöt löytävät nyt ja tulevaisuudessa suuremman vastaanottajakunnan kuin koskaan aikaisemmin. Uutiset ovat useimmiten vastaanotettavissa heti tapahtumahetkellä. Painetut viestimet tarjoavat yleisesti myös sähköisen vaihtoehdon netissä. Informaatiokanavilla on vaihtoehtoisia sisältöjä miltei rajattomasti. Digitaaliaikana sananvapaus ja luovuus koettelevat kiihtyvällä tahdilla yhteiskunnan normeja ja säännöstöjä.

Jokainen voi halutessaan ryhtyä sisällöntuottajaksi ja julkaista haluamaansa materiaalia miljoonien ihmisten nähtäväksi. Suomalaisen yhteiskunnan kilpailukyky mitataan jatkossa sen valmiudella reagoida digitaalisen kulttuurin muutoksiin uudistamalla mielipide- ja säännösympäristöä luovuutta tukevaan ja tuloksien tehokkaan hyödyntämisen mahdollistavaan suuntaan, samalla kuitenkin tekijöiden oikeudet huomioiden. On myös muistettava, että vaikka kaikki materiaali olisi digitaalisessa muodossa, se pysyy tavoittamattomissa niin kauan kuin välittämisen tekijänoikeusasiat ovat ratkaisematta.

Luovuus, taide ja taloudellinen tuotanto

Luova ala on nopeimmin kasvavia toimialoja sekä Suomessa että koko maailmassa. Luovan alan arvioidaan kasvavan huomattavasti nopeammin kuin talous keskimäärin. Luovan alan kasvun taustalta löytyvät tietoyhteiskuntakehitys, koulutustason nousu ja lisääntyvä vapaa-aika. Tilastojen pohjalta on huomioitava kulttuurialan merkittävyyden lisääntyminen koko kansantalouden kannalta sekä suomalaisten kulttuuritoimijoiden keskittyminen pääkaupunkiseudulle ja etenkin Helsinkiin.

Työvoimavaltaisen kulttuuritoimialan yhdistyessä teknologiaan syntyy uusia luovan toiminnantyyppipaikkoja. Kulttuurialan markkinat ja taloudellinen merkitys kasvavat uusien kaupallisten tuotteiden myötä. Kulttuuriteollisuuden tuotekehityksestä huolehditaan parhaiten luomalla edellytyksiä luovuuden tuotteistamiselle, tukemalla kulttuurivientiä sekä kannustamalla kulttuuriyrittäjyyteen. Koko sisältötuotantoalan kasvu ja kulttuuriyrittäjien toimintaedellytykset on turvattava.

Tekijöiden ja taiteilijoiden, työn tuloksia tuottavien ja jakelevien yritysten sekä tuotteita käyttävien ja koko prosessin tuloksista nauttivien yhtiöiden ja kuluttajien tulee tehdä yhteistyötä kaikkien osapuolen oikeutettuja tarpeita kunnioittaen. Sisältöjen leviäminen on keskeinen tavoite ja vanhojen levitystapojen rinnalle syntyvät uudet, yhä suuremmin ajan ja paikan sijaan kuluttajan tarpeeseen perustuvat siirtotiet ovat jo haastaneet kehittämään uusia tuotteita fyysisten tuotteiden rinnalle.

Taiteilijoiden ja sisältötuotantoalan kannalta haasteet voidaan jakaa neljään ryhmään: Tasapainoisen neuvotteluaseman turvaaminen uusien käyttötapojen suhteen, ammattimaisen laittoman käytön torjuminen, kansainväliseen kilpailuun vastaaminen sekä tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen. Eri intressiryhmien etujen turvaaminen ja joustavien ratkaisuiden etsiminen edellyttävät avarakatseisuutta, eivät vanhoihin asetelmiin ja vastakkainasetteluihin jähmettymistä.

Tekijänoikeusjärjestelmä on avainroolissa, kun kehitetään luovan alan kasvumahdollisuuksia. Sitä mukaa kuin luovan toimialan merkitys kasvaa, kasvaa myös tekijänoikeusjärjestelmän merkitys. Se on luovan alan tärkein tukipilari, joka mahdollistaa tuotekehityksen, yritystoiminnan ja vaihdannan.

Suomessa on hyviä kokemuksia siitä, miten teknologia-sektorin kilpailukykyä ja vientiä kehitettiin. Samantyyppiset opit tarvitaan käyttöön uudella kasvu-alalla. Lisäksi alan toimintaedellytykset omilla kotimarkkinoillamme on turvattava. Tarvittavia toimia voisivat olla vientiorganisaatioiden rahoitus ja osan TEKES-varoista suuntaaminen hankkeisiin joissa tehdään yhteistyötä luovan alan kanssa. Kulttuurin ja taiteen toimialaa vahvistettaessa tulee ottaa huomioon alan erityispiirteet verotusta kehitettäessä. Tietoyhteiskunnan uudet tekniikat ja liiketoimintamallit perustuvat luovien sisältöjen käyttöön ja kasvattavat niiden kulutusta.

Uudet tekniset innovaatiot ja tietoverkot ovat tärkeitä, koska ne mahdollistavat luovien sisältöjen kuuntelemisen, katselemisen, tallentamisen ja siirtämisen ajasta ja paikasta riippumatta ja kannustavat jatkuvasti myös luovuuden ilmentämiseen uusilla tavoilla.

Kansallisen sivistyksen ja kulttuurin eri muotoja tulee tukea ja vahvistaa kaikkialla Suomessa. Luovuutta ei saa alistaa, vaan sille on annettava mahdollisuuksia, joista sitten syntyy eri tavoin arvokkaita teoksia ja tuotteita. Mahdollisuuksien luominen on poliittinen tehtävä.